
Εξελικτική Ψυχολογία

❖ ΒΡΕΦΙΚΗ ΗΛΙΚΙΑ

Σωματική ανάπτυξη

-
- ❖ Το βρέφος αναπτύσσεται ταχύτατα. Αύξηση βάρους – αύξηση ύψους. Αυτά επηρεάζονται από το φύλο και την εθνοτική καταγωγή.

4 αρχές-νόμοι της ανάπτυξης

1. **Κεφαλοουριαία αρχή:** η ανάπτυξη ακολουθεί μια πορεία από το κεφάλι προς τα άνω τμήματα του σώματος και προχωρά στα υπόλοιπα μέλη του σώματος. Έτσι, ο άνθρωπος αναπτύσσει πρώτα τις οπτικές του ικανότητες πριν τη βάδιση.
2. **Αρχή κέντρου-περιφέρειας:** πρώτα αναπτύσσεται ο κορμός του σώματος και μετά ακολουθούν τα άνω και κάτω άκρα. Έτσι, η ανάπτυξη αφορά πρώτα τα άνω και κάτω άκρα και συνεχίζεται στα δάχτυλα των ποδιών και των χεριών
3. **Αρχή ιεραρχικής ενσωμάτωσης:** οι απλές δεξιότητες αναπτύσσονται κατά κανόνα ξεχωριστά και ανεξάρτητα.
4. **Αρχή της ανεξαρτησίας των συστημάτων:** τα διάφορα όργανα – συστήματα του σώματος αναπτύσσονται με διαφορετικούς ρυθμούς. Η αρχή αυτή σημαίνει ότι η ανάπτυξη σε ένα σύστημα δε συνοδεύεται απαραίτητα από την ανάπτυξη σε άλλα όργανα του σώματος.

Νευρικό σύστημα & εγκέφαλος

- ❖ Αποτελείται από τον εγκέφαλο και τα νεύρα που εκτείνονται κατά μήκος του σώματος.
- ❖ **Νευρώνες:** είναι τα βασικά κύτταρα του νευρικού συστήματος. Η ιδιότητά τους είναι να επικοινωνούν με τα άλλα κύτταρα μέσω των **δενδριτών** που βρίσκονται στην απόληξή τους. Στο αντίθετο άκρο των νευρώνων υπάρχει ο **άξονας** που μεταφέρει τα μηνύματα προς τα άλλα κύτταρα. Οι νευρώνες δεν ακουμπούν ο ένας τον άλλο αλλά μέσω των νευροδιαβιβαστών επικοινωνούν-αυτό λέγεται **σύναψη**.

-
- ❖ Το βρέφος γεννιέται με 100-200 δισεκατομμύρια νευρώνες. Η πολυπλοκότητα των νευρώνων αυξάνεται σε όλη τη διάρκεια της ζωής.
  - ❖ **Συναπτικό κλάδεμα:** καθώς το βρέφος αποκτά ολοένα και περισσότερες εμπειρίες από το περιβάλλον, οι νευρώνες που δε διασυνδέονται με άλλους, γίνονται περιττοί. Φθίνουν, εξαλείφονται. Καθώς μειώνεται ο αριθμός των περιττών νευρώνων, οι διασυνδέσεις εξαλείφονται ή επεκτείνονται ανάλογα με τη χρήση ή όχι. Αν οι εμπειρίες του βρέφους δεν ενεργοποιούν συγκεκριμένες διασυνδέσεις τότε οι αχρησιμοποίητοι νευρώνες εξαλείφονται, και αυτό ονομάζεται συναπτικό κλάδεμα.
  - ❖ Η μυελίνη βοηθά στην προστασία των νευρώνων και επιταχύνει τη μεταβίβαση των νευρικών ώσεων.
  - ❖ Καθώς οι νευρώνες ωριμάζουν, αλλάζουν θέση είτε προς τον εγκεφαλικό φλοιό είτε προς το άνω στρώμα του εγκεφάλου είτε προς τα υποφλοιώδη επίπεδα.
  - ❖ Ο εγκέφαλος είναι ιδιαίτερα ευαίσθητος σε είδη τραυματισμού.

Περιβαλλοντικές επιδράσεις: η ανάπτυξη του εγκεφάλου είναι σημαντικά ευαίσθητη σε περιβαλλοντικές επιδράσεις, ιδιαίτερα η πλαστικότητα, δηλαδή ο βαθμός στον οποίο ένα σύστημα ή μια συμπεριφορά μπορεί να τροποποιηθεί από την εμπειρία. Το περιβάλλον και οι εμπειρίες βοηθούν στην αύξηση του βάρους και της δομής του εγκεφάλου.

- ❖ Ο τρόπος αλληλεπίδρασης με το βρέφος (αγκαλιά, διάλογος, αφήγηση ιστοριών) ενεργοποιεί συγχρόνως πολλές αισθήσεις.

Συντονισμός λειτουργιών του σώματος – οι κύκλοι της ζωής του βρέφους

- ❖ **Ρυθμοί & καταστάσεις:** οι συμπεριφορές ενσωματώνονται μέσω κυκλικών διαδικασιών και επαναλαμβανόμενων μορφών συμπεριφοράς. Κάποιο ρυθμοί εμφανίζονται αργότερα, λόγω ωρίμανσης του νευρικού συστήματος και λόγω του ότι οι νευρώνες διαμορφώνουν όλο και πιο σύνθετες διασυνδέσεις. Ο πιο βασικός ρυθμός ονομάζεται **κατάσταση**, ο βαθμός στον οποίο το βρέφος έχει επίγνωση εξωτερικών & εσωτερικών ερεθισμάτων. Οι καταστάσεις περιλαμβάνουν ποικίλες συμπεριφορές, όπως το κλάμα, τα επίπεδα ύπνου, η αναστάτωση, η επιφυλακή.
- ❖ **Εγκεφαλογράφημα:** τρόπος μέτρησης των ηλεκτρικών εγκεφαλικών κυμάτων.

-
- ❖ **Ύπνος:** είναι σπασμωδικός. Στην αρχή 2 ώρες, αργότερα σταθεροποιείται. Ο ρυθμός της καρδιάς αυξάνεται, η πίεση του αίματος επίσης, και το βρέφος αρχίζει να αναπνέει γρήγορα. Ύπνος **REM**. Αποτελεί ένα μέσο **αυτό-διερεθισμού** του εγκεφάλου που λέγεται **αυτοδιέγερση**. Δεν ξέρουμε αν τα βρέφη ονειρεύονται, μιας και δεν έχουν εμπειρίες επαρκείς για όνειρα. Οι κύκλοι ύπνου ίσως να είναι προγραμματισμένοι από γενετικούς παράγοντες.
  - ❖ **Σύνδρομο αιφνίδιου βρεφικού θανάτου:** διαταραχή όπου το βρέφος πεθαίνει στον ύπνο του. Ίσως, λόγω εγκεφαλικού ελαττώματος ή διατροφικών ελλειμμάτων ή ασφυξίας ή προβλήματα με αντανακλαστικά. Υψηλότερο κίνδυνο διατρέχουν τα αγόρια, τα λιποβαρή και αυτών που η κλίμακα Apgar είναι χαμηλή. Δύσκολο για τους γονείς.

Πίνακας 3.1**Η Κλίμακα Apgar**

Το νεογνό αξιολογείται σε καθεμία από τις πέντε ενδείξεις στο 1ο και στο 5ο λεπτό μετά τη γέννησή του. Εάν παρουσιαστούν προβλήματα, τότε το νεογέννητο βρέφος αξιολογείται ξανά στο 10ο λεπτό. Ο βαθμός 7-10 θεωρείται καλός, ενώ ο βαθμός 4-7 είναι πιθανό να υποδεικνύει την ανάγκη άμεσης παρέμβασης για τη διατήρηση του βρέφους στη ζωή. Το βρέφος που σημειώνει βαθμολογική επίδοση κάτω του 4 χρήζει άμεσης ανάνηψης.

	Ένδειξη	0 βαθμοί	1 βαθμός	2 βαθμοί
• A	• Εμφάνιση (χρώμα)	• Μπλε-γκρι, χλομό δέρμα	• Φυσιολογική, εκτός από τα άκρα του σώματος	• Φυσιολογική, σε ολόκληρο το σώμα
• P	• Παλμοί καρδιάς	• Απόντες	• Κάτω από 100/λεπτό	• Πάνω από 100/λεπτό
• G	• Αντίδραση στα ερεθίσματα	• Καμία αντίδραση	• Μορφασμός	• Φταρνίζεται, βήχει, αποτραβιέται
• A	• Μυϊκός τόνος	• Απών	• Λυγισμένοι μηροί και πόδια	• Δραστήρια κίνηση
• R	• Αναπνευστική προσπάθεια	• Απούσα	• Αργή, ακανόνιστη αναπνοή	• Καλή αναπνοή, κλάμα

(ΠΗΓΗ: Apgar, 1953.)

Κινητική ανάπτυξη

❖ **Αντανακλαστικά:** είναι οργανωμένες ακούσιες αντιδράσεις που δεν αποτελούν προϊόν μάθησης και εμφανίζονται αυτόματα όταν εμφανιστούν ερεθίσματα. Τα αντανακλαστικά βοηθούν το βρέφος και το προστατεύουν.

Είναι:

- ❖ προσανατολισμού (3η εβδομάδα),
  - ❖ βάδισης (2ος μήνας),
  - ❖ κολύμβησης (4ος - 6ος μήνας),
  - ❖ Moro (6ος μήνας),
  - ❖ Babinsky (8ος-12ος μήνας),
  - ❖ αιφνιδιασμού (παραμένει, αλλάζοντας μορφή),
  - ❖ βλεφαρισμού (παραμένει),
  - ❖ πιπιλίσματος (παραμένει),
  - ❖ φαρυγγικό (παραμένει).
- ❖ Η σταδιακή εξαφάνισή τους συνδέεται αφενός με την αύξηση του εκούσιου ελέγχου συμπεριφοράς και αφετέρου με το ότι τα αντανακλαστικά αποτελούν πιο πολύπλοκες μορφές κινητικής συμπεριφοράς. Επίσης, είναι πιθανό να συνδέονται με την εμφάνιση πιο σύνθετων μορφών συμπεριφοράς, πχ. το αντανακλαστικό της βάδισης με τη βάδιση.

Πίνακας 4.3 Τα βασικά αντανακλαστικά στα βρέφη

Αντανακλαστικό	Πιθανή ηλικία εξαφάνισης	Περιγραφή	Πιθανή λειτουργία
• Αντανακλαστικό προσανατολισμού	• 3η εβδομάδα	• Η τάση του νεογνού να στρέφει το κεφάλι του προς την πλευρά όπου αισθάνθηκε άγγιγμα στο μάγουλο.	• Πρόσληψη τροφής
• Αντανακλαστικό βάδισης	• 2ος μήνας	• Κίνηση των ποδιών όταν το κρατούν όρθιο, με τα πόδια να ακουμπούν στο έδαφος.	• Προετοιμασία του βρέφους για ανεξάρτητη κίνηση στο χώρο
• Αντανακλαστικό κολύμβησης	• 4ος-6ος μήνας	• Η τάση του βρέφους να κουνά τα χέρια και τα πόδια του με κινήσεις που μοιάζουν με αυτές της κολύμβησης, όταν βρίσκεται στο νερό με το κεφάλι προς τα κάτω.	• Αποφυγή κινδύνου
• Αντανακλαστικό Moro	• 6ος μήνας	• Ενεργοποιείται όταν η υποστήριξη για τον αυχένα και το κεφάλι απομακρυνθεί ξαφνικά. Οι βραχίονες του βρέφους ανοίγουν προς τα έξω και μετά σφίγγει τις παλάμες του σε μια προσπάθεια να κρατηθεί από κάπου.	• Παρόμοιο με το ανακλαστικό των πρωτευόντων θηλαστικών που τα προστατεύει από την πτώση
• Αντανακλαστικό Babinsky	• 8ος-12ος μήνας	• Ανοίγει τα δάκτυλα των ποδιών σαν βεντάλια, αντιδρώντας σε άγγιγμα στο εξωτερικό του ποδιού του.	• Άγνωστη
• Αντανακλαστικό αιφνιδιασμού	• Παραμένει αλλάζοντας μορφή	• Το βρέφος, ως αντίδραση σε έναν ξαφνικό ήχο, τινάζει ανοίγοντας τους βραχίονές του, κάμπτεται την πλάτη του και ανοίγει τα δάκτυλά του.	• Προστασία
• Αντανακλαστικό βλεφαρισμού	• Παραμένει	• Ανοίγει και κλείνει γρήγορα τα μάτια του έπειτα από έκθεση σε έντονο φωτισμό.	• Προστασία των ματιών από τον άμεσο φωτισμό
• Αντανακλαστικό πιπιλίσματος	• Παραμένει	• Η τάση του νεογνού να πιπιλίζει οτιδήποτε ακουμπήσει τα χείλη του.	• Πρόσληψη τροφής
• Φαρυγγικό αντανακλαστικό	• Παραμένει	• Το αντανακλαστικό του νεογνού να καθαρίζει το φάρυγγά του.	• Προστασία από τον πνιγμό

3,2 μηνών: στρέφει
το σώμα του

3,3 μηνών: πιάνει
τα παιχνίδια του

5,9 μηνών: κάθεται
χωρίς υποστήριξη

7,2 μηνών: στέκεται
με υποστήριξη

8,2 μηνών: πιάνει
αντικείμενα,
χρησιμοποιώντας
τον δείκτη
και τον αντίχειρα

11,5 μηνών: στέκεται
όρθιο χωρίς
υποστήριξη

12,3 μηνών: βαδίζει

14,8 μηνών: χτίζει πύργο
με δύο κύβους

16,6 μηνών: ανεβαίνει
σκαλοπάτια

23,8 μηνών: χοροπηδάει

Σχήμα 4.7 Τα ορόσημα της κινητικής ανάπτυξης

Ποσοστό 50% των βρεφών κατακτά τη συγκεκριμένη δεξιότητα στον αντίστοιχο μήνα του σχήματος. Ωστόσο, αυτή η χρονική στιγμή ποικίλλει σημαντικά από βρέφος σε βρέφος. Για παράδειγμα, το ένα στα τέσσερα παιδιά περπατά στους 11,1 μήνες. Το 90% των παιδιών περπατούν καλά στους 14,9 μήνες.

(ΠΗΓΗ: Frankenburg et al., 1992.)

Επιτεύγματα-ορόσημα της βρεφικής ηλικίας

- ❖ **Αδρές κινητικές δεξιότητες:** το βρέφος κάνει κάποιες βασικές κινήσεις. 6 μηνών μπορεί και κινείται μπουσουλώντας σκόπιμα προς κάπου. Τα βρέφη που μαθαίνουν να κινούνται στο χώρο με τη βάρδια που έπεται, τελειοποιούν την καθιστική τους στάση.
- ❖ **Λεπτές κινητικές δεξιότητες:** συντονίζει τις κινήσεις των άκρων του, πιάνει τα αντικείμενα. Οι δεξιότητες συνδυασμένες με τις απλές συνδυαστικές κινήσεις τελειοποιούνται ολοένα και περισσότερο.
- ❖ **Θεωρία Δυναμικών Συστημάτων Thelen:** περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο συναρμολογούνται οι κινήσεις. Πώς συντονίζονται, δηλ. οι δεξιότητες μέχρι να φτάσει στα κίνητρά του. Έμφαση στα **κίνητρα** (που σχετίζονται με τις γνωστικές διεργασίες) με την βοήθεια των οποίων ενεργοποιείται μια δεξιότητα.
- ❖ Κάθε κίνηση προχωρά σε συνάρτηση με άλλες δεξιότητες. Παράλληλα με τις κινητικές αναπτύσσονται και οι οπτικές.

Τυπική αναπτυξιακή συμπεριφορά – Νόρμα: είναι η μέση επίδοση ενός μεγάλου δείγματος παιδιών μιας συγκεκριμένης ηλικίας.

❖ **Κλίμακα Brazelton:** αξιολογεί τις νευρολογικές-συμπεριφορικές αντιδράσεις των νεογνών σε 4 είδη συμπεριφοράς. 1) την αλληλεπίδραση, 2) την κινητική συμπεριφορά, 3) την ψυχοφυσιολογική ρύθμιση και 4) την αντίδραση στο στρες.

Διαφορετικότητα στην ανάπτυξη:

- ❖ Πολιτισμικές διαστάσεις
- ❖ Τροφοδοσία κινητικής ανάπτυξης
- ❖ Υποσιτισμός
- ❖ Παχυσαρκία

Μητρικός ή τεχνητός θηλασμός:

- ❖ Το μητρικό γάλα είναι ανεκτίμητης αξίας. Περιέχει όλες τις απαραίτητες ουσίες για την ανάπτυξη του βρέφους και το προστατεύει από ασθένειες. Ενδείξεις ότι ενισχύει τη νοημοσύνη.
- ❖ Ο θηλασμός είναι ευεργετικός και για τη μητέρα.
- ❖ **Δυσκολίες θηλασμού:**
  - 1) μολυσματικές ασθένειες (AIDS),
  - 2) πρακτικοί παράγοντες,
  - 3) ελλιπής πληροφόρηση για τα πλεονεκτήματά του

Ανάπτυξη των αισθήσεων

- ❖ Αίσθηση: φυσικός ερεθισμός των αισθητηριακών οργάνων
- ❖ Αντίληψη: γνωστικές διεργασίες ώστε να γίνεται η ταξινόμηση, η ερμηνεία, η ανάλυση και η ενσωμάτωση των ερεθισμάτων από τα αισθητήρια όργανα και τον εγκέφαλο.
- ❖ Οπτική αντίληψη
- ❖ Ακουστική αντίληψη
- ❖ Όσφρηση – Γεύση
- ❖ Ευαισθησία στον πόνο
- ❖ Αφή

*Πολυαισθητηριακή αντίληψη

-
- ❖ **Οπτική αντίληψη:** το βρέφος βλέπει αρκετά καλά όταν το αντικείμενο είναι κοντά. Βλέπει με ευκρίνεια σε απόσταση 6 μέτρων.
  - ❖ **Διόφθαλμη όραση:** συνδυασμός εικόνων από κάθε μάτι ώστε να έχει την αίσθηση βάθους και κίνησης. Η αντίληψη του βάθους το βοηθά να αντιλαμβάνεται το ύψος και να αποφεύγει την πτώση.
  - ❖ **Οπτικός γκρεμός – πείραμα.**
  - ❖ Προτίμηση στα σχέδια με τις ανθρώπινες μορφές, τα τρισδιάστατα σχήματα, συγκεκριμένα χρώματα (μπλε & πράσινο), τις καμπύλες vs τις ευθείες γραμμές, ξεχωρίζει το αρσενικό vs θηλυκό.

Σχήμα 4.11 Ο οπτικός γκρεμός

Στο πείραμα του «οπτικού γκρεμού» εξετάζεται η αντίληψη του βάθους στα βρέφη. Τα περισσότερα βρέφη ηλικίας 6-14 μηνών δεν διασχίζουν τον οπτικό γκρεμό, προφανώς αντιδρώντας στο γεγονός ότι η επιφάνεια –με τα σχέδια– μπροστά τους είναι χαμηλότερη κατά αρκετά εκατοστά.

-
- ❖ **Ακουστική αντίληψη:** η ικανότητα αυτή εμφανίζεται από την προγεννητική περίοδο. Μέσα στη μήτρα.
  - ❖ Είναι ευαίσθητο στις υψηλές και χαμηλές συχνότητες. Καθώς ωριμάζει το νευρικό σύστημα βελτιώνεται η ακουστική αντίληψη. Μπορεί και εντοπίζει την προέλευση του ήχου (διαφορά κεφαλιού-δυσκολία στα πρώτα χρόνια).
  - ❖ Διάκριση με βάση τη δομή και ακουστικά χαρακτηριστικά. Έρευνα σε βρέφη που θήλαζαν με τη διάκριση του -μπα- σε -πα- και έρευνα με φωνή μαμάδων μέσω αφήγησης.

-
- ❖ **Όσφρηση – Γεύση:** η όσφρηση είναι αναπτυγμένη ακόμη και από πολύ μικρή ηλικία (πείραμα με γάζες στις μασχάλες).
  - ❖ **Γεύση αναπτυγμένη.** Ξεχωρίζει το γλυκό από το αλμυρό ή το πικρό κάνοντας μορφασμούς. Επιβίωση των βρεφών που προτιμούν τις γλυκές γεύσεις.
  - ❖ **Ευαισθησία στον πόνο:** εκ γενετής έχει την ικανότητα να αντιλαμβάνεται τον πόνο. Αργεί να το αντιληφθεί λόγω αργής μεταβίβασης πληροφοριών στον εγκέφαλο.
  - ❖ **Αφή:** από τις πρώτες αισθήσεις που αναπτύσσονται. Χρήσιμη αίσθηση γιατί το βοηθά στην εξερεύνηση του κόσμου. περαιτέρω ανάπτυξη του οργανισμού μέσω του αγγίγματος (έρευνα με απαλό μασάζ)
  - ❖ **Πολυαισθητηριακή αντίληψη:** συνεργασία διαφόρων αισθητηριακών αντιδράσεων. Πώς οι ποικίλες πληροφορίες ενσωματώνονται και συντονίζονται μεταξύ τους. Οι πολυαισθητηριακές αντιληπτικές ικανότητες αναδεικνύουν τις ιδιότητες (χαρακτηριστικά) των αντικειμένων

Γνωστική ανάπτυξη

Θεωρία Piaget: Βασίζεται στην έννοια των αναπτυξιακών σταδίων.

- ❖ **4 στάδια**: 1) αισθησιοκινητική περίοδος, 2) προεννοιολογική περίοδος, 3) περίοδος συγκεκριμένων λογικών πράξεων, 4) περίοδος τυπικών λογικών πράξεων.
- ❖ Το παιδί μετακινείται από στάδιο σε στάδιο και αφού φτάσει στη σωματική ωρίμανση και ταυτόχρονα εκτεθεί σε εμπειρίες. Χωρίς την εμπειρία τα παιδιά δεν αναπτύσσονται. Ποιότητα γνώσης – κατανόησης. Κατάκτηση νοητικών εικόνων.
- ❖ **Σχήματα**: νοητικές δομές με τις οποίες το άτομο κατανοεί τον κόσμο. Οργανωμένες δομές λειτουργικότητας που προσαρμόζονται και αλλάζουν ανάλογα με τη νοητική ανάπτυξη. Τα σχήματα μετακινούνται από στάδιο σε στάδιο καθώς παρατηρείται ανάπτυξη.

-
-
- ❖ **Αφομοίωση:** διαδικασία μέσω της οποίας ο άνθρωπος κατανοεί ένα ερέθισμα με βάση το εκάστοτε στάδιο ανάπτυξης και τον τρόπο σκέψης του. Το ερέθισμα, δηλ. αντιμετωπίζεται σε συνάρτηση με τις υπάρχουσες δομές. (πχ. Πιπίλισμα παιχνιδιών για να αφομοιωθεί το πιπίλισμα ως έννοια).
  - ❖ **Συμμόρφωση:** όταν αλλάζει ο τρόπος σκέψης/κατανόησης ως αντίδραση σε νέο ερέθισμα (πχ. Σκίουρος που πηδά από κλαδί σε κλαδί = πουλί με ουρά!)
- * Τα πρώτα σχήματα είναι αντανακλαστικά. Με την ανάπτυξη εξελίσσονται σε πολύπλοκες κινητικές δεξιότητες.

Αισθησιοκινητική περίοδος (υποδιαιρείται σε 6 στάδια)

Στάδιο 1. Απλά αντανακλαστικά: 1^{ος} μήνας. Τα εγγενή αντανακλαστικά είναι το κέντρο της σωματικής και νοητικής ανάπτυξης του βρέφους. Αλληλεπίδραση με το περιβάλλον.

Στάδιο 2. Πρωτογενείς κυκλικές αντιδράσεις: από τον 1^ο ως τον 4^ο μήνα. Το βρέφος συντονίζει τις μεμονωμένες δράσεις και τις εντάσσει σε ολοκληρωμένες δραστηριότητες (πχ. Πιάνει ένα αντικείμενο και το βάζει στο στόμα του). Ό,τι του προκαλεί ενδιαφέρον το επαναλαμβάνει, και γι' αυτό ονομάζεται κυκλική αντίδραση. Εστιάζονται κυρίως στο σώμα του βρέφους.

Στάδιο 3. Δευτερογενείς κυκλικές αντιδράσεις: 4^{ος} - 8^{ος} μήνας. Το βρέφος επενεργεί στον κόσμο. Σκοπιμότητα πίσω από την ευχαρίστηση. Εστιάζονται στο περιβάλλον.

Στάδιο 4. συντονισμός δευτερογενών κυκλικών αντιδράσεων: 8^{ος} - 12^{ος} μήνας. Το βρέφος υιοθετεί συμπεριφορά κατευθυνόμενη από στόχους, όπου διαφορετικά σχήματα συνεργάζονται για να επιλύσουν μία κατάσταση. Η ικανότητα για σκόπιμη συμπεριφορά, η ικανότητα να χρησιμοποιεί ένα μέσο για επίτευξη κάποιου στόχου και η ικανότητα να προβλέπει τα επικείμενα γεγονότα οφείλονται στη μονιμότητα του αντικειμένου. Μια επίγνωση του ότι συνεχίζει να υπάρχει αυτό που δεν βλέπω (πείραμα με το βρέφος και την κουβέρτα). Η κατάκτηση της μονιμότητας του αντικειμένου επεκτείνεται και στους ανθρώπους. Επίσης, σηματοδοτεί και τη διεκδικητικότητα.

Στάδιο 5. Τριτογενείς κυκλικές αντιδράσεις: 12^{ος} - 18^{ος} μήνας. Προσχεδιάζει την αλληλουχία των πράξεων για να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Διεξάγει μικρο-πειράματα τροποποιώντας κάθε φορά τη συνθήκη (πχ. Ρίχνει ένα αντικείμενο από διαφορετικά μέρη).

Στάδιο 6. Η αφετηρία της σκέψης: 18^{ος} - 2 ετών. Ικανότητα για νοητική αναπαράσταση / συμβολική σκέψη. Πρόκειται για μια εσωτερική εικόνα ενός γεγονότος/αντικειμένου από το παρελθόν. Το βρέφος φαντάζεται πού είναι κάτι χωρίς να το βλέπει. Βελτιώνεται η κατανόηση της σχέσης αίτιο - αποτέλεσμα. Μέσω αυτής κατακτιέται και η ικανότητα της προσποίησης (αργοπορημένη μίμηση) - μιμείται κάποιον που δεν είναι παρών ή κάνει ότι οδηγεί κλπ.

Αξιολόγηση της θεωρίας:

Θεωρείται βαθύς γνώστης της συμπεριφοράς των παιδιών. Όμως αμφισβητείται η έννοια του σταδίου. Αν και ο ίδιος υποστήριξε ότι η μετάβαση από το ένα στάδιο στο άλλο είναι βαθμιαία οι επικριτές του υποστηρίζουν ότι η πορεία της ανάπτυξης είναι συνεχής. Η βελτίωση επέρχεται βαθμιαία και οι δεξιότητες αναπτύσσονται βήμα-βήμα.

- ❖ Siegler: η γνώση προχωρά με κύματα όχι με στάδια. Το παιδί χρησιμοποιεί μια ποικιλία γνωστικών προσεγγίσεων. Η γνωστική ανάπτυξη είναι ροή αλλαγών.
- ❖ Αμφισβήτηση ότι η γνωστική ανάπτυξη βασίζεται στις κινητικές δεξιότητες. Παρέβλεψε ο Piaget τις αισθητηριακές και αντιληπτικές ικανότητες.

-
-
- ❖ Η κατάκτηση της έννοιας της μονιμότητας του αντικειμένου δεν κατακτιέται πριν το 1^ο έτος. Οι μέθοδοι για τον έλεγχο αυτής δεν είναι ικανές να ανιχνεύσουν κάτι τέτοιο. Ίσως η έλλειψη της κατάκτησης να οφείλεται στην ανεπάρκεια της μνήμης και όχι σε γνωστική αδυναμία.
  - ❖ Μίμηση εκφράσεων vs της μίμησης που προέρχεται από το οπτικό πεδίο του βρέφους.
  - ❖ Η θεωρία του ισχύει για παιδιά του δυτικού κόσμου vs μη δυτικών κοινωνιών.
  - ❖ Υποτιμήθηκαν οι ικανότητες του βρέφους και θεωρήθηκε ότι οι αισθητηριακές δεξιότητες αναπτύσσονται με μια σταθερή πορεία.

Προσεγγίσεις επεξεργασίας των πληροφοριών:

αναζητούν τον τρόπο με τον οποίο το άτομο προσλαμβάνει, χρησιμοποιεί και αποθηκεύει τις πληροφορίες.

- ❖ Ορόσημα της γνωστικής ανάπτυξης είναι η διαχείριση – οργάνωση των πληροφοριών.
- ❖ Η γνωστική ανάπτυξη χαρακτηρίζεται από την ταχύτητα και την επεξεργασία των πληροφοριών.
- ❖ Εστιάζεται στο είδος των «νοητικών προγραμμάτων» του ατόμου.

Βασικές διεργασίες στην επεξεργασία πληροφοριών

- ❖ **Κωδικοποίηση** (οι πληροφορίες καταγράφονται έτσι που να μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Επιλεκτική επιλογή πληροφοριών)
- ❖ **Αποθήκευση** (εναπόθεση του υλικού)
- ❖ **Ανάσυρση** (διαδικασία όπου το άτομο εντοπίζει το αποθηκευμένο υλικό και το φέρνει στη συνείδηση για χρήση)

***Αυτοματοποίηση**: είναι ο βαθμός στον οποίο απαιτείται η προσοχή του ατόμου.

Αυτόματες: απαιτούν λίγη προσοχή -βοηθούν το άτομο στις πρώτες του εμπειρίες (πχ. Γνωρίζει πόσο συχνά είδε κάποιον χωρίς να μετρά τις φορές)

Μη Αυτόματες: προϋποθέτουν έντονη προσοχή από το άτομο.

Μνήμη

- ❖ Τα βρέφη διαθέτουν την ικανότητα της μνήμης, της διαδικασίας δηλ. να καταγράφονται, να αποθηκεύονται και μετά να ανασύρονται οι πληροφορίες
- ❖ Η υπενθύμιση ενεργοποιεί εκ νέου μνήμες που φαίνονται να έχουν χαθεί. Η υποβοήθηση ενισχύεται από την ηλικία και την επαναληπτικότητα.

-
-
- ❖ **Διάρκεια μνήμης:** παλαιότερες έρευνες μιλούν για βρεφική αμνησία. Νεότερες έρευνες μιλούν για ικανότητα αποθήκευσης πληροφοριών (έρευνα της Myers για βρέφη 6 μηνών)
  - ❖ Έρευνες δείχνουν ότι το φυσικό ίχνος της ανάμνησης υπάρχει αλλά η ανάσυρση είναι δύσκολη.
  - ❖ Τα βρέφη ίσως έχουν λιγότερες αναμνήσεις λόγω απουσίας της γλώσσας η οποία βοηθά στην ανάσυρση.
  - ❖ Αναπάντητα ερωτήματα για διατήρηση βρεφικών αναμνήσεων στην ενήλικη ζωή.
  - ❖ Πριν τους 18 - 25 μήνες δεν μπορούμε να ανασύρουμε προσωπικές εμπειρίες.

-
-
- ❖ **Έκδηλη μνήμη:** συνειδητή μνήμη όπου οι πληροφορίες που βρίσκονται εκεί μπορούν εύκολα να ανασυρθούν.
  - ❖ **Άδηλη μνήμη** (κινητικές δεξιότητες, συνήθειες, δραστηριότητες): δεν έχουμε επίγνωση του τι υπάρχει εκεί αλλά μπορεί να επηρεάσει τη συμπεριφορά μας.

Ατομικές διαφορές στη νοημοσύνη

Δεν υπάρχει ξεκάθαρη απάντηση για το τι είναι νοημοσύνη.

Αναπτυξιακές κλίμακες:

Αναπτυξιακό πηλίκο (κινητικές δεξιότητες, γλώσσα, προσαρμοστική συμπεριφορά, προσωπική-κοινωνική συμπεριφορά)

Κλίμακες βρεφικής ανάπτυξης (Bayley) (νοητικές – γνωστικές ικανότητες)

Μέτρηση Μνήμης Οπτικής Αναγνώρισης (αναγνώριση ερεθίσματος και ταχύτητα επεξεργασίας πληροφοριών)

❖ Αξιολόγηση της θεωρίας της επεξεργασίας πληροφοριών

- ❖ Η προσέγγιση ασχολείται με τις ποσοτικές αλλαγές vs ποιοτικών του Piaget.
- ❖ Η ανάπτυξη είναι βαθμιαία, βήμα-βήμα vs η ανάπτυξη εμφανίζεται με απότομες γνωστικές εκρήξεις.
- ❖ Η ανάπτυξη είναι σύνολο μεμονωμένων κινήσεων και γι' αυτό είναι πιο ακριβείς οι μετρήσεις των γνωστικών ικανοτήτων. Αυτό δυσκολεύει την αποτίμηση της γενικής εικόνας vs Piaget που το πέτυχε (είχε συνολική εικόνα του παζλ).
- ❖ Και οι δύο προσεγγίσεις είναι σημαντικές για την αξιόπιστη ερμηνεία της γνωστικής ανάπτυξης στη βρεφική ηλικία και συμβάλλουν στην ολοκληρωμένη της εικόνα.

Οι απαρχές της γλώσσας

Τα θεμελιώδη στοιχεία:

- ❖ **Φωνολογία:** βασικοί ήχοι -φωνήματα- που συνδυάζονται μεταξύ τους και παράγεται η λέξη – πρόταση.
- ❖ **Μορφήματα:** μικρότερη γλωσσική μονάδα με δική της εννοιολογική υπόσταση.
- ❖ **Σημασιολογία:** οι κανόνες που διέπουν την έννοια των λέξεων και των προτάσεων.

*Διάκριση ανάμεσα στη γλωσσική ικανότητα (κατανόηση λόγου) και τη γλωσσική παραγωγή (χρήση της γλώσσας).

-
-
- ❖ **Προγλωσσική επικοινωνία:** επικοινωνία μέσω ήχων, εκφράσεων, χειρονομιών, μίμησης κλπ.
  - ❖ **Βάβισμα:** παραγωγή ήχων που μοιάζουν με λόγο, χωρίς όμως, νόημα.
  - ❖ **Η ταχύτητα οικειοποίησης της γλώσσας του περιβάλλοντος** σχετίζεται με την ταχύτητα της γενικότερης γλωσσικής ανάπτυξης.
  - ❖ **Συγκρητικός λόγος:** οι πρώτες λέξεις, μονολεκτικές προτάσεις που αντιπροσωπεύουν μία ολόκληρη φράση, της οποίας το νόημα εξαρτάται από τις συνθήκες στις οποίες χρησιμοποιείται.

-
-
- ❖ **Οι πρώτες προτάσεις:** συνδυασμός μεμονωμένων λέξεων που μεταφέρουν ένα μήνυμα. Συνήθως, οι πρώτες προτάσεις δε δηλώνουν απαίτηση, αλλά αποτελούν σχολιασμό των γεγονότων του περίγυρου.
  - ❖ **Τηλεγραφικός λόγος**
  - ❖ **Υπερβολική κυριολεξία**
  - ❖ **Υπεργενίκευση** (οι λέξεις χρησιμοποιούνται πιο ευρέως)
  - ❖ **Περιγραφικός λόγος** (για κατονομασία αντικειμένων)
  - ❖ **Εκφραστικός λόγος** (εκφράζει συναισθήματα και ανάγκες)

-
-
- ❖ **Θεωρία της μάθησης:** η απόκτηση της γλώσσας ακολουθεί κανόνες ενίσχυσης και εξαρτημένης μάθησης. Το παιδί μαθαίνει να μιλά γιατί επιβραβεύεται.
  - ❖ **Γενετικές προσεγγίσεις Chomsky:** ύπαρξη ενός γενετικού, προκαθορισμένου μηχανισμού ο οποίος κατευθύνει την ανάπτυξη της γλώσσας. Ο άνθρωπος γεννιέται με την εγγενή αυτή ικανότητα να χρησιμοποιεί τη γλώσσα η οποία εμφανίζεται λόγω ωρίμανσης. Ο εγκέφαλος διαθέτει ένα μηχανισμό κατάκτησης της γλώσσας που επιτρέπει την κατανόηση της δομής της γλώσσας και παρέχει στρατηγικές εκμάθησης των χαρακτηριστικών της γλώσσας.

-
-
- ❖ Έρευνες έδειξαν ένα γονίδιο που σχετίζεται με την παραγωγή λόγου.
  - ❖ Έρευνες έδειξαν εγκεφαλικές δομές που σχετίζονται με τη γλωσσική επεξεργασία.
  - ❖ Έρευνες έδειξαν ότι η αποτελεσματική χρήση της γλώσσας προϋποθέτει την ύπαρξη σημαντικών κοινωνικών εμπειριών.
  - ❖ Θεωρία της αλληλεπίδρασης: η ανάπτυξη της γλώσσας επέρχεται μέσω ενός συνδυασμού γενετικά καθορισμένων προδιαθέσεων και περιβαλλοντικών συνθηκών.
  - ❖ Κοινωνικοί παράγοντες & κίνητρα
  - ❖ Αλληλεπίδραση με άλλα μέλη της ομάδας

❖ **Ο απευθυνόμενος λόγος:** χαρακτηρίζει την λεκτική επικοινωνία των ενηλίκων. Σύντομες, απλές προτάσεις. Αλλαγή στον τόνο της φωνής, του επιτονισμού, της ηχητικής συχνότητας. Διευκολύνει την ανάπτυξη της γλώσσας καθώς προσφέρει ενδείξεις για το νόημα του λόγου, πριν το βρέφος αναπτύξει την ικανότητα κατανόησης του νοήματος των λέξεων.

❖ **Διαφορές εκφοράς του λόγου στα αγόρια vs κορίτσια**

❖ Κοινωνική ανάπτυξη

Οι απαρχές της κοινωνικότητας

- ❖ Τα **συναισθήματα** στη βρεφική ηλικία: τα βρέφη εκφράζουν αυτό που αισθάνονται μέσω των εκφράσεων του προσώπου τους. Αυτό λέγεται **μη λεκτική επικοινωνία**. Ο άνθρωπος **γεννιέται με αυτή την ικανότητα** έκφρασης των βασικών συναισθημάτων του.
- ❖ Το είδος των συναισθημάτων είναι όμοιος, αλλά ο βαθμός διαφέρει.
- ❖ Συναίσθημα: έχει **3 στοιχεία**. **1)** της **βιολογικής διέγερσης**, **2)** το **γνωστικό στοιχείο**, **3)** το **συμπεριφορικό** στοιχείο.
- ❖ Η εμπειρία των συναισθημάτων: οι μη λεκτικές εκφράσεις αντιπροσωπεύουν πραγματική συναισθηματική εμπειρία και βοηθούν το βρέφος να ρυθμίσει το συναίσθημά του.
- ❖ Η πρόοδος στη συναισθηματική ζωή του βρέφους οφείλεται στην ολοένα μεγαλύτερη ανάπτυξη του εγκεφάλου.

-
-
- ❖ **Το χαμόγελο:** γίνεται πιο επιλεκτικό, καθώς μεγαλώνουν.
  - ❖ **Κοινωνικό χαμόγελο:** αντίδραση σε άλλο πρόσωπο, και όχι σε απρόσωπα ερεθίσματα.
  - ❖ **Κοινωνική αναφορά:** η σκόπιμη αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με τα συναισθήματα των άλλων, για να ερμηνευτούν ασαφείς πληροφορίες. Τη χρησιμοποιούμε για να διευκρινίσουμε το νόημα μιας κατάστασης και να μειώσουμε την αβεβαιότητα για το τι συμβαίνει.
  - ❖ Το βρέφος χρησιμοποιεί τις εκφράσεις ως διαδικασία κοινωνικής αναφοράς.
  - ❖ **Έρευνα με έκφραση μαμάς** (θετική, αποστροφή κλπ) + χρόνος βρέφους για παιχνίδι. Μακροπρόθεσμη επιρροή των γονέων στα βρέφη.
  - ❖ **Ερμηνεία:** 1) Βλέποντας την έκφραση κάποιου το βρέφος αισθάνεται το ίδιο. 2) η παρατήρηση της έκφρασης παρέχει πληροφορίες για τροποποίηση της συμπεριφοράς.

-
- ❖ **Το άγχος του ξένου:** είναι η επιφυλακτικότητα και η συστολή που εκδηλώνει το βρέφος όταν έρθει αντιμέτωπο με κάποιον άγνωστο.
  - ❖ **Τι προκαλεί το «άγχος του ξένου»:** η εγκεφαλική ανάπτυξη και οι γνωστικές ικανότητες παίζουν ρόλο. Καθώς αναπτύσσεται η μνήμη, το βρέφος ξεχωρίζει ποια άτομα έχει ξαναδεί και ποια όχι.
  - ❖ Γύρω στους 6 με 9 μήνες, το βρέφος αρχίζει να κατακτά τον κόσμο και να προβλέπει γεγονότα. Η επαφή του με ένα γεγονός που δεν περιμένει (ένας άγνωστος) του προκαλεί φόβο, χωρίς να ξέρει το γιατί.
  - ❖ Να σημειωθεί ότι τα βρέφη αντιδρούν θετικά σε άγνωστα παιδιά απ' ότι σε άγνωστους ενήλικες.

-
-
- ❖ **Το άγχος του αποχωρισμού:** είναι η δυσφορία που εκδηλώνει το βρέφος όταν απομακρυνθεί από το πρόσωπο που το φροντίζει, συνήθως τη μητέρα.
  - ❖ Αρχίζει τον **7^ο μήνα** με αποκορύφωμα τον **14^ο μήνα**.
  - ❖ Προκαλείται από τους ίδιους λόγους όπως και το άγχος του ξένου. Επίσης, μπορεί και κάνει γνωστικές επεξεργασίες (πχ γιατί έφυγε η μαμά; Πότε θα επιστρέψει;).
  - ❖ **Και τα δύο άγχη αντανακλούν την πρόοδο του παιδιού στις κοινωνικές δεξιότητες. Αντικατοπτρίζουν τόσο τη γνωστική του πρόοδο όσο και την εμφάνιση συναισθηματικών-κοινωνικών δεσμών ανάμεσα στο βρέφος και το πρόσωπο που το φροντίζει.**

❖ **Ανάπτυξη της έννοιας του εαυτού:** τα βρέφη δε γεννιούνται με την επίγνωση ότι υπάρχουν ανεξάρτητα από τους άλλους. Η αυτεπίγνωση εμφανίζεται στην ηλικία των 12 μηνών.

-
-
- ❖ **Θεωρία του νου:** γνώσεις & πεποιθήσεις και πώς αυτές επηρεάζουν τη συμπεριφορά. Αποτελούν «υποθέσεις» που χρησιμοποιεί το παιδί για να ερμηνεύσει τον τρόπο που σκέφτονται οι άλλοι.
  - ❖ **Συμβατοί παράγοντες** είναι τα πρόσωπα που αντιλαμβάνονται τα βρέφη πως συμπεριφέρονται σύμφωνα με τις δικές τους επιθυμίες και ανταποκρίνονται στις δικές τους απαιτήσεις.
  - ❖ **Ενσυναίσθηση:** αντιλαμβάνομαι τα συναισθήματα των άλλων. Συμπαραστέκομαι ή ανησυχώ.

Προσκόλληση

- ❖ **Προσκόλληση:** είναι ο θετικός συναισθηματικός δεσμός που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και το άτομο που το φροντίζει. Όταν το βρέφος προσκολλάται, νιώθει ευχαρίστηση και ανακούφιση.
- ❖ Η ποιότητα της προσκόλλησης επηρεάζει τις διαπροσωπικές σχέσεις σε όλη τη ζωή.
- ❖ **Lorenz:** χηνάκια - το πρώτο κινούμενο αντικείμενο - αποτύπωση. Έδειξε έτσι ότι η προσκόλληση βασίζεται σε βιολογικά καθορισμένους παράγοντες ενώ ο Φρόυντ έλεγε ότι απορρέει από την ικανότητα της μητέρας να ικανοποιεί τις στοματικές ανάγκες.
- ❖ **Harlow:** πείραμα με πιθηκάκια που προτιμούσαν την υφασμάτινη «μητέρα». Η τροφή από μόνη της δεν αποτελεί βάση για δημιουργία προσκόλλησης.

❖ **Bowlby:** η προσκόλληση βασίζεται κυρίως στην ανάγκη του βρέφους να αισθάνεται ασφάλεια, και ότι αυτή εξασφαλίζεται από ένα άτομο. Έτσι αναπτύσσεται μια ιδιαίτερη σχέση (πχ μητέρα), η οποία όμως είναι ποιοτικά διαφορετική από αυτή που διαμορφώνει με άλλα άτομα (πχ πατέρα). Παρέχεται μια ασφάλεια σε οικογενειακή βάση, η οποία εξαλείφεται σιγά σιγά με την ανεξαρτησία του παιδιού.

Ainsworth - Πειραματική Συνθήκη του ξένου & τα είδη της προσκόλλησης

❖ Η συνθήκη του ξένου αποτελείται από μια σειρά σκηνοθετημένων επεισοδίων που αξιολογούν την ισχύ της προσκόλλησης ανάμεσα στο παιδί και τη μητέρα.

❖ **8 στάδια:**

1) Η μητέρα και το βρέφος μπαίνουν σε άγνωστο δωμάτιο.

2) Η μητέρα κάθεται αφήνοντας το βρέφος να εξερευνήσει το χώρο.

3) Ένας άγνωστος μπαίνει στο δωμάτιο και μιλά με τη μητέρα και μετά με το βρέφος.

4) Η μητέρα φεύγει αφήνοντας τον άγνωστο με το μωρό.

5) Η μητέρα επιστρέφει, μιλάει στο βρέφος, το ησυχάζει και φεύγει ο άγνωστος.

6) Η μητέρα φεύγει αφήνοντας μόνο του το βρέφος.

7) Ο άγνωστος επιστρέφει.

8) Η μητέρα επιστρέφει και φεύγει ο άγνωστος.

❖ Οι αντιδράσεις ποικίλλουν ανάλογα με το είδος προσκόλλησης.

4 είδη

- 1) **Ασφαλής:** το παιδί χρησιμοποιεί τη μητέρα ως ασφαλή βάση. Είναι άνετο, εξερευνά το χώρο και επιστρέφει σε αυτήν αμέσως είτε δείξει ενόχληση είτε όχι όταν για τις φορές που εκείνη φεύγει.
- 2) **Αποφυγή:** το βρέφος δεν επιδιώκει να είναι κοντά στη μητέρα, και όταν αυτή φεύγει δυσφορεί. Και όταν επιστρέφει την αποφεύγει σαν να αδιαφορεί.
- 3) **Αμφίθυμη συμπεριφορά:** συνδυασμός θετικών - αρνητικών αντιδράσεων στη μητέρα. Έχει άγχος πριν ακόμη φύγει η μητέρα. Όταν εκείνη φύγει αυτό δυσφορεί. Μόλις επιστρέψει ενώ την επιθυμεί, τη χτυπά και είναι θυμωμένο.
- 4) **Αποδιοργανωμένη:** ασταθής, αντιφατική και συγκεχυμένη συμπεριφορά. Ίσως τρέξει κοντά της, αλλά δεν την κοιτά. Ίσως δείξει ήρεμο αλλά μετά ξεσπά σε κλάματα.

-
- ❖ Το είδος της προσκόλλησης επηρεάζει τις μελλοντικές ενήλικες σχέσεις.

  - ❖ Αν έχει διαταραχθεί η διαδικασία της προσκόλλησης τα παιδιά ίσως αναπτύξουν **διαταραχή αντιδραστικής προσκόλλησης**, μια ψυχολογική διαταραχή που έχει **έντονα προβλήματα στη διαμόρφωση δεσμών με άλλα άτομα**.
  - ❖ **Ρόλος μητέρας στην προσκόλληση:** αυτή που έχει ασφαλή προσκόλληση με τα βρέφη έχει επίγνωση της συναισθηματικής κατάστασης του μωρού και αντιδρά με ζεστασιά. Αυτή που έχει ανασφαλή προσκόλληση αντιδρά υπερβολικά ή αδιάφορα.
  - ❖ Η προσκόλληση εξαρτάται από τον τρόπο αντίδρασης της μητέρας στα συναισθηματικά σήματα του βρέφους.
  - ❖ Υπάρχουν ομοιότητες στο είδος της προσκόλλησης από γενιά σε γενιά.

-
- ❖ **Ο ρόλος του πατέρα:** παίζει σημαντικό ρόλο στην ανατροφή. Η έκφραση ζεστασιάς, στοργής και ενδιαφέροντος είναι σημαντική για την συναισθηματική και κοινωνική ευεξία του παιδιού.

Διαφορές προσκόλλησης μητέρα - πατέρα

- ❖ Η μητέρα περνά περισσότερο χρόνο ασχολούμενη με τη διατροφή ενώ ο πατέρας παίζει αναλογικά περισσότερο χρόνο με το βρέφος.
- ❖ Ο πατέρας προτιμά παιχνίδια κινητικά ενώ η μητέρα παραδοσιακά παιχνίδια ή παιχνίδια με έντονο το λεκτικό στοιχείο.

-
-
- ❖ Ευρήματα από διάφορες έρευνες σε Κίνα – ΗΠΑ – Καναδά – Γερμανία - Ισραήλ δείχνουν διαφορετικά είδη προσκόλλησης και διαφορετικές αντιδράσεις στη Συνθήκη του Ξένου.
  - ❖ Οι ερευνητές θεωρούν ότι η προσκόλληση εξαρτάται από τα πολιτισμικά περιβάλλοντα και τις προσδοκίες.
  - ❖ Έρευνες δείχνουν ότι το βρέφος μπορεί να διαμορφώσει ποικίλους δεσμούς προσκόλλησης και να αλλάξει τα άτομα στα οποία προσκολλάται.

Αλληλεπίδραση γονέων

- ❖ **Μοντέλο αμοιβαίας ρύθμισης:** μέσω των αλληλεπιδράσεων το βρέφος και ο γονιός εκφράζουν ο ένας στον άλλο τα συναισθήματά τους και αντιδρούν αντίστοιχα (παιχνίδι «Περνά-περνά» η μέλισσα, γονιός και παιδί αλληλεπιδρά και τροποποιεί ο καθένας τη συμπεριφορά του)
- ❖ **Αμοιβαία κοινωνικοποίηση:** η συμπεριφορά του βρέφους προκαλεί περαιτέρω ανταπόκριση από τους γονείς ή τα άτομα που το φροντίζουν. Η συμπεριφορά των γονέων διεγείρει αντιδράσεις στο βρέφος συνεχίζοντας τον κύκλο.

Σχέσεις Βρέφους με συνομιλήκους

- ❖ Η κοινωνικότητα του βρέφους εκφράζεται με διάφορους τρόπους. Χαμογελά, βγάζει ήχους, κοιτάζει. Δείχνει ενδιαφέρον για παιδιά παρά για αντικείμενα. Μοιράζει τα παιχνίδια του. Παίζει κοινωνικά παιχνίδια. Καθώς μεγαλώνει μιμείται. Η μίμηση εξυπηρετεί μια κοινωνική λειτουργία και είναι ισχυρό εργαλείο μάθησης.
- ❖ **Βρέφη-ειδικοί**, που μπορούν να διδάξουν δεξιότητες σε άλλα βρέφη
- ❖ Η ικανότητα μίμησης είναι εγγενής. Έρευνες έχουν εντοπίσει μια ομάδα νευρώνων που σχετίζονται με τη μίμηση.
- ❖ **Κατοπτρικοί νευρώνες**: κάνω κάτι απλά επειδή το παρατηρώ.

Ατομικές διαφορές

- ❖ **Προσωπικότητα:** το σύνολο των σταθερών χαρακτηριστικών του ατόμου που το διαφοροποιούν από τα άλλα άτομα.
- ❖ **Erikson:** οι πρώιμες εμπειρίες είναι υπεύθυνες για τη διαμόρφωση της προσωπικότητας. Οι αναπτυξιακές αλλαγές εμφανίζονται σε 8 στάδια.
- ❖ **Ιδιοσυγκρασία:** περιλαμβάνει στοιχεία διεγερσιμότητας και συναισθηματικότητας που είναι μόνιμα και σταθερά στο άτομο. Αναφέρεται στο πώς συμπεριφέρεται το παιδί. Ωστόσο, οι τρόποι ανατροφής μπορούν να τη διαφοροποιήσουν σε μεγάλο βαθμό.

Διαστάσεις ιδιοσυγκρασίας:

1. **Επίπεδο δραστηριότητας:** αντανakλά το βαθμό κινητικότητας.
2. **Επίπεδο ευερεθιστότητας:** η φύση και η ποιότητα της συναισθηματικής κατάστασης.

Κατηγορίες βρεφών:

- 1) Τα **εύκολα** (έχουν θετική διάθεση. Οι σωματικές λειτουργίες προσαρμόζονται εύκολα)
- 2) Τα **δύσκολα** (αρνητική διάθεση και δεν προσαρμόζονται εύκολα σε νέες καταστάσεις)
- 3) Τα **βραδύψυχα** (είναι αδρανή και εμφανίζουν ήπιες αντιδράσεις. Αρνητική διάθεση, αποσύρονται εύκολα από καταστάσεις που πριν ήταν άγνωστες)

-
- ❖ Κανένα είδος ιδιοσυγκρασίας δεν είναι θετικό ή αρνητικό. Η μακροπρόθεσμη προσαρμογή του παιδιού εξαρτάται από το «ταίριασμα» της ιδιοσυγκρασίας και του περιβάλλοντος.
  - ❖ Καθοριστικός είναι και ο τρόπος αντίδρασης των γονέων για το αν θα ενισχύσουν ή όχι την κακή προσαρμογή.
  - ❖ Ίσως η ιδιοσυγκρασία να σχετίζεται με την προσκόλληση.
  - ❖ **Βιολογική βάση ιδιοσυγκρασίας:** τα χαρακτηριστικά της ιδιοσυγκρασίας είναι κληρονομικά, είναι σταθερά και συνθέτουν τον πυρήνα της προσωπικότητας.
  - ❖ Η σωματική αντιδραστικότητα –χαρακτηριστικό της ιδιοσυγκρασίας- εκφράζεται ως **ντροπαλότητα**. Υπάρχει βιολογική βάση που διέπει τη συστολή στο άγνωστο.
  - ❖ **Διαφορά φύλου:** τα δύο φύλα εκτίθενται σε διαφορετικά είδη δραστηριοτήτων και αλληλεπίδρασης από τους γονείς.